

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

категорії соціального діалогу як предмета вивчення зробили необхідним вирішення проблем, пов'язаних із виявленням природи, сутності, соціальної обумовленості даного явища, факторів його становлення та розвитку в умовах сучасної української дійсності.

Отже, на сучасному етапі виникає необхідність розширення спектра соціально-економічних питань, вирішувати які можна ефективніше за допомогою соціального діалогу. Вимагають подальшої активізації дії соціальних партнерів, особливо роботодавців, для того, щоб сприяти підвищенню рівня корпоративної соціальної відповідальності та стимулювати їхню участь у соціальному розвитку регіонів.

Таким чином, вдосконалення соціального партнерства за участі роботодавців повинне йти за двома основними напрямками: підвищення соціальної відповідальності бізнесу та розвиток соціального діалогу за участі уряду, якій усе в більшій мірі повинен відігравати роль гаранта; проведення ефективної соціальної політики, спрямованої на працівників підприємства, та спільне з профспілками прогнозування подій у сфері трудових відносин, визначення пріоритетів і соціальних цілей розвитку.

Список використаних джерел:

1. Давиденко В. Соціальний діалог: проблема досягнення стандартів Євро-союзу / Політичний менеджмент. 2006. № 2. С. 76.
2. Ситник О. Ю. Розвиток персоналу шляхом налагодження соціального діалогу в Україні крізь призму міжнародного досвіду / Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 11. 2017. С. 141.

Ключові слова: соціальний діалог, європейський досвід, соціальні партнери, діалогові відносини.

Key words: social dialogue, European experience, the social partners, interactive relationship.

КАЛАШНИКОВА ЛЮДМИЛА ВОЛОДИМИРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри соціології, доктор соціологічних наук, професор*

СОЦІАЛЬНІ ПРАКТИКИ УБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТТЯ: ОСОБИСТІСНИЙ ВИМІР

Провідною особливістю людини є її здатність формувати реакції самозбереження, які забезпечують виживання. Свідомість людини виконує функцію управління, дозволяючи організму зберігати цілісність, структуру під впливом зовнішніх умов і реалізовувати складні форми поведінки. Соціальні практики формування її безпечної життєдіяльності – це послідовність дій (форми тілесної й ментальної активності), які засновані на певних знаннях, супроводжуються відповідним емоційним станом, що також є рутинізованими щодо них. Найбільша

небезпека для соціальних систем пов'язана з війною, коли в одних людей виявляються прагнення власне до самовиживання (обороноздатність), натомість в інших активізуються страх і агресивність.

Процес формування суб'єктивних уявлень про стан безпеки детерміновано відображенням соціальної реальності й створенням відповідної світоглядної позиції в ході її пізнання. Окрім того, що особистість накопичує знання про потенційні/реальні небезпеки, вона формує своє ставлення до них. Таким чином, оцінювання стану безпеки життєдіяльності є екстралінгвістичним явищем, що являє собою розумовий акт, у межах якого особистість як суб'єкт безпеки формує уявлення про об'єкт загрози її безпечному функціонуванню.

Суб'єктивність оцінювання особистістю стану її безпеки корелює з можливістю здійснення впливу на умови існування, визначаючи сутність рушійних сил соціальної реальності, ролі й місця повсякденних поведінкових практик щодо її зміни, доводячи наявність зворотного зв'язку між соціально-психологічними явищами і ціннісним базисом. Перебуваючи у небезпеці, особистість нерідко вдається до адаптивної поведінки, у межах якої спостерігаються реакції захисту або гараздвання, так званих стратегій і тактик маскування [1].

Німецький соціолог У. Бек провідною особливістю суспільства ризику вважав продукування та споживання чисельних небезпек як природного, так і антропогенного походження. Вивчаючи ставлення людей до них, він наголошував увагу на тому, що вони не лише приймають їх появу, а й навіть виправдовують, тим самим формуючи суспільні уявлення про джерела небезпек й можливі наслідки їх масштабування. Особливої важливості у цьому процесі набуває рівень поінформованості членів суспільства, а саме наявність об'єктивних знань та індивідуального досвіду. Відтак, У. Бек розмежовував рефлексію і рефлексивність, при цьому зазначаючи, що провідною умовою ефективного управління у суспільстві ризику є формування самокритичного мислення його членів [2]. Критикуючи теорію суспільства ризику У. Бека, американський соціолог Е. Гідденс надавав небезпекам особливого статусу в постмодерному суспільстві, розглядаючи їх як засіб «колонізації майбутнього», існування якого люди усвідомлюють і приймають за належне. Відтак, цілком закономірною є поява в їх поведінці таких повсякденних соціальних практик, як: прагматичне сприйняття, стриманий оптимізм, цинічний песимізм, радикальна відповідальність. Викорінення подібних тенденцій, на думку автора, можливе за рахунок формування інституційної довіри як провідної умови мінімізації негативних наслідків різного роду небезпек, загроз і ризиків [3].

Як висновок, зазначимо, що будь-яка окрема дія, яка реалізується особистістю, набуває значення соціальної. Далі, постійно повторюючись, вона проходить стадію узвичаєння та закріплюється як зразок поведінки, потім формується соціальна практика, яка на останній стадії інституціоналізується. Взаємозв'язок соціальних практик та поведінкових норм характеризується просторово-часовою локацією й можливостями зрушень у порядку суспільного буття [4].

Визначаючи індивідуальні особливості процесу формування уявлень про безпеку/небезпеку, зазначимо, що більшість наукових робіт присвячені дослідженню окремих його чинників. Так, Д. Канеман і А. Тверски, вивчаючи закономірності соціальних дій в умовах невизначеності, зробили висновок про те, що в інформаційному суспільстві у більшості випадків особистість отримує знання про оточуючий її світ із засобів масової інформації, які акцентовано висвітлюють неординарні події, замість того, щоб наголошувати увагу на частотних проявах небезпек. Тим самим вони викривляють сприйняття соціальної реальності, часто-густо драматизуючи ситуацію. Як результат, люди відчувають страх щодо ситуацій, настання яких малоймовірне, й недооцінюють реальні загрози, ігнорують їх, нехтуючи елементарними правилами безпеки життєдіяльності [5].

Аналізуючи мотиваційні структури особистості Й. Брандтштедтер, А. Восс, К. Ротермунд, зазначили, що в ході формування уявлень про безпечність умов існування можливою є поява ефекту сенсibiлізації або перцептивного захисту. Такого роду соціальні практики визначаються наявними знаннями, здібностями і бажанням керувати ситуацією [6].

Досліджуючи взаємозв'язок між сприйняттям небезпек з досвідом управління ними, М. Цукерман зазначив, що тиражованість «зустрічей» з одними і тими ж небезпеками спричиняє зниження чутливості щодо них, зокрема серед представників окремих професій (поліціанти, пожежники, медики тощо) [7].

П. Словик, Б. Фішхоф, С. Ліхтенштейн експериментально довели, що суб'єктивність оцінок стану безпеки детермінується ступенем новизни небезпеки, значущістю наслідків їх настання, розподілом у часі, можливістю контролювати перебіг подій, добровільністю вибору способу реагування, а також соціально-демографічними характеристиками суб'єкта, який оцінює ці небезпеки [8].

Більшість соціологів, які обіймаються питаннями формування уявлень про безпеку, зауважують, що наявні особистісні відмінності сприйняття детерміновані рівнями прояву небезпек. У той час як психологи вважають, що побідного роду розбіжності визначаються специфікою їх особистісного сприйняття, а також здатністю особистості контролювати її емоційні стани. Синтез можливостей соціологічного та соціально-психологічного розуміння процесів формування особистісних уявлень про безпеку життя за рахунок поєднання процедур суб'єктивного та об'єктивного оцінювання її стану як системного явища, що виявляється на нано-, мікро-, мезо-, макро- та метарівнях, дозволить розробити ефективну систему управління небезпеками, загрозами і ризиками.

Проте не варто забувати про те, що, з огляду на означені умови, особистість, оцінюючи стан безпеки свого існування, може припускати низки помилок, які визначаються як ефекти репрезентативності, наочності, егоцентризму, консерватизму тощо. Виходячи з положення про формування колективних уявлень про безпеку, слід говорити про соціальну диференціацію членів суспільства на основі реалізованих

соціальних практик (уникнення небезпек і пов'язаних з ними станів, їх пасивне сприйняття, активне протистояння тощо). Вибір соціальних практик реагування на небезпеки, загрози і ризики є однією з важливих компонент життєстійкості особистості, яку слід визначати як здатність повертатися до стану динамічної рівноваги, своєрідну пружність, пов'язану з адаптивними здібностями, а також бажанням і вмінням контролювати ситуації невизначеності. Соціальні практики активного протистояння або ухилення можуть бути диференційовані залежно від складності алгоритму дії й збільшення часу на вироблення рішення щодо вибору механізму захисту від небезпеки.

Список використаних джерел:

1. Лобанова А. С. Форми соціальної мімікрії за ціловим призначенням та способи їх реалізації в суспільному житті. *Український соціум* : науковий журнал. Київ : ДУ «Ін-т економіки та прогнозування НАН України», 2003. № 1 (2). С. 46–53. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2003/01/46-53_no-1_vol-2_2003_UKR.pdf
2. Beck U. *Risk Society: Towards a New Modernity*. SAGE Publications. 1992. 260 p. URL: <http://www.riversimulator.org/Resources/Anthropology/RiskSociety/RiskSocietyTowardsAnewModernity1992Beck.pdf>
3. Гидденс Э. Судьба, риск и безопасность. *Thesis*. 1994. № 5. С. 40–102. URL: https://igiti.hse.ru/data/417/313/1234/5_2_1Gidd.pdf
4. Калашнікова Л. В. Проблеми вивчення процесу формування особистісних уявлень про безпеку життєдіяльності. *Габітус* : наук. журнал. Одеса : Причорноморський наук.-дослід. ін-т економіки та інновацій, 2019. Вип. 10. С. 65–70.
5. Канеман Д., Словик П., Тверски А. Принятие решений в неопределенности: Правила и предубеждения. Харьков : Гуманитарный центр, 2005. 632 с.
6. Brandtstädter J., Voss A., Rothermund K. Perception of Danger Signals: The Role of Control. *Experimental Psychology*. 2004. Vol. 51. No. 1. P. 24–32.
7. Zukerman M., Ball S. and Black J. Influences of sensation seeking, gender, risk appraisal and situation motivation on smoking. *Addictive Behaviors*. 1990. Vol. 15. No. 3. P. 209–220.
8. Schelling T. An Essay on Bargaining. *American Economic Review*. 1956. Vol. 46. No. 3. P. 281–306. URL: <https://www.jstor.org/stable/1805498?seq=1>

Ключові слова: соціальні практики, особистість, убезпечення життя, безпека, небезпека, невизначеність.

Key words: social practices, personality, life security, security, danger, uncertainty.

Калашнікова Людмила Володимирівна	
Соціальні практики забезпечення життя: особистісний вимір	217
Яковлева Лілія Іванівна	
Делегітимація влади як глобальний виклик ХХІ століття	221
Каретна Ольга Олександрівна	
Проблеми взаємовідносин молоді та старшого покоління	223
Шмаленко Юлія Іванівна	
Використання інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) у сучасній війні в Україні	226
Яценко Микола Анатолійович	
Дослідження сфери освіти на територіях, що постраждали внаслідок війни	229
Барасій Віта Юрійвна	
Розвиток соціальних мереж: синергія демократії та технологій	232
Безуглова Валерія Дмитрівна	
Комунікація у системі «населення-влада» під час криз: досвід України	235
Білий Веніамін Сергійович	
Виборчі та парламентські дебати: медіа-скандали vs. раціональна комунікація	239
Івановський Віктор Віталійович	
Система економічної демократії: синергія політичної науки та економічної теорії	241
Фартушний Дмитро Сергійович	
Ситуація вибору та електоральний вибір в Україні	243

СЕКЦІЯ 6

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СТАН ОСОБИСТОСТІ ТА СОЦІУМУ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ

Цільмак Олена Миколаївна	
Психотехнології для регуляції та проживання стану тривоги	247
Корнута Людмила Михайлівна	
Створення психологічної безпеки в команді: роль лідера	252
Короход Ясмінна Джанівна,	
Татьянчиков Андрій Олександрович	
Деякі базові техніки гештальт-терапії для розвитку особистості	254
Лазор Катерина Петрівна	
Соціальна криза самоідентифікації особистості	257
Лісовенко Анна Федорівна	
Причини та методи корекції прокрастинації особистості	260
Ташматов Вячеслав Абдуллайович	
Професійна психологічна підготовка поліцейських в умовах війни	264